

ההסכם הסעודי-פקיסטני: איתות ליריבים ותזכורת לארצות הברית

יואל גוז'נסקי | 29 בספטמבר, 2025 | גיליון 2041

ההסכם בדבר ערבויות ביטחוניות שתעניק פקיסטן לערב הסעודית משקף את שאיפת ריאד לגוון משענות אסטרטגיות. עם זאת, גם לאחר חתימתו נותרו ספקות אשר להיקף ואופי הערבויות שפקיסטן תעניק לממלכה, הגם שמתחזק הדימוי כי פקיסטן תהיה מוכנה לפרוס על ערב הסעודית מטריה גרעינית ביום פקודה. לפי שעה, ההסכם הוא איתות ליריביה של ערב הסעודית ותזכורת לושינגטון שריאד בוחנת אלטרנטיבות ביטחוניות: הממלכה מבקשת לחזק את 'האופציה הפקיסטנית', לשפר את התשתית הגרעינית בשטחה ובה בעת חותרת לשיתוף פעולה גרעיני אזורי עם ארצות הברית, במטרה ליצור מארג משופר של אפשרויות ביטחוניות ואמצעי הרתעה.

ב-17 בספטמבר 2025 [חתמו](#) בריאד יורש העצר הסעודי, מחמד בן-סלמאן, וראש ממשלת פקיסטן, שהבז שריף, על הסכם ביטחוני חדש. הסעיף המרכזי בו, הקובע שכל מתקפה על אחת מהן תיחשב כמתקפה על שתיהן, נתפס כתפנית אסטרטגית, על משקל [סעיף 5 של נאט"ו](#). ואולם, מאחורי הניסוח הדרמטי מסתתרת מציאות מורכבת: יותר מאשר מהפך אסטרטגי, ההסכם חושף טפח ממערכת יחסים ביטחונית וכלכלית הדוקה וארוכת שנים בין המדינות, המשמרת עמימות מכוונת וכן סימן השאלה בריאד אשר לתמיכה הביטחונית האמריקאית.

לריאד ואיסלמבאד יחסים ביטחוניים מקיפים, שבמסגרתם פקיסטן מחזיקה בערב הסעודית נוכחות צבאית כבר עשרות שנים. כיום פרוסים בשטח ערב הסעודית חיילים פקיסטנים בתפקידי אימון, ייעוץ ואבטחה. מאז שנות ה-60 הכשירה פקיסטן אלפי חיילים סעודים ואף שלחה יחידות צבא לשטח ערב הסעודית, לבקשתה, כדי להגן על גבולותיה הארוכים ולאותת ליריבים מפנים ומחוץ כי היא עומדת לצדה. ההסכם הנוכחי משתלב לפיכך ברצף של שיתופי פעולה היסטוריים, יותר מאשר נקודת מפנה של ממש; שתי המדינות הפכו מערכת יחסים חשאית שנמשכה עשרות שנים לרשמית ומחייבת.

מערכת היחסים בין ערב הסעודית לפקיסטן הייתה שנים רבות סמל לעמימות אסטרטגית: תמיכה כלכלית סעודית שזורה בקשרים ביטחוניים. ההסכם החדש שינה רק חלקית את התמונה – בפעם הראשונה מוכרז פומבית סעיף מפורש של הגנה הדדית. ובכל זאת, גם לאחר שה"נסתר" נחשף, העמימות לא נעלמה. אדרבה, שאלות חדשות עולות: כיצד תיושם המחויבות בעת משבר? מה יהיה היקף התיאום האופרטיבי? האם קיימות הבנות בלתי כתובות בנוגע לנשק גרעיני? יש לזכור שהברית אינה מצמצמת לשיתוף פעולה ביטחוני בלבד. הבסיס האסטרטגי נשען גם על נדבכים כלכליים וחברתיים – אשראי נפט, סיוע כספי, מיליוני עובדים פקיסטנים בערב הסעודית ומעמד החג' כמסגרת מחברת.

מעט פרטים פורסמו על תוכן ההסכם במהלך טקס החתימה ומאז. וגם בממד הגרעיני, הסוגייה הרגישה ביותר, ההסכם לא מפזר את העמימות, במכוון. מכון SIPRI מעריך שכיום בידי פקיסטן [כ-170 ראשי קרב גרעיניים](#) – מספר העולה בהתמדה עם המשך צבירת חומר מועשר ופיתוח פלטפורמות נשיאה נוספות. SIPRI אף מעריך כי פקיסטן חותרת להגדלת הארסנל הגרעיני שלה בשנים הקרובות. מדוע פקיסטן זקוקה ליכולות אלו, האם רק כדי להרתיע את הודו, או גם לספק מטריה הגנה לערב הסעודית? כאשר נשאל, לאחר החתימה על ההסכם, האם כעת פקיסטן מחויבת לספק לערב הסעודית מטריה גרעינית, השיב בכיר סעודי כי "[זהו הסכם הגנה כולל המקיף את כל האמצעים הצבאיים](#)". לאחר

החתימה הופיעו דיווחים ברשתות החברתיות על אודות הכללת איחוד האמירויות וקטר תחת המטריה הפקיסטנית, אך טרם ניתן לכך אישור רשמי.

רמיזות בדבר "מטריה גרעינית" פקיסטנית לערב הסעודית ממשיכות ללוות את השיח לאור הקשרים ההיסטוריים בין המדינות בתחום, ובעיקר הסיוע הפיננסי הסעודי לפקיסטן בכלל, ולתכנית העשרת האזורים הפקיסטנית בפרט. אך במעט שפורסם אין אזכור לנשק גרעיני. גם אין וודאות שפקיסטן הבטיחה העברה של רכיבי נשק גרעיני לידי ערב הסעודית בתנאים מסוימים. פקיסטן התמידה לאורך השנים להצהיר כי הנשק הגרעיני שברשותה נועד להרתיע את הודו בלבד, ולא לשמש אמצעי להרתעת מדינות אחרות.

האם עיתוי החתימה הוא מקרי? התקיפה החריגה של ישראל בקטר, שהיא שותפה של ארצות הברית, כשבוע לפני החתימה על ההסכם, מטלטלת את מדינות המפרץ ומגבירה את סימן השאלה אשר למהימנות של ארצות הברית כפטרוני ביטחוני. במקביל, נראה שאיראן וישראל נערכות לעימות נוסף והחותרים בתימן ממשיכים במתקפותיהם - חלק מהטילים ששוגרו לעבר ישראל התפרקו מעל שמי ערב הסעודית. במציאות של מלחמה אזורית מתמשכת, ריאה מבקשת להבהיר שהיא איננה מבודדת: מאחוריה עומדת בעלת ברית מוסלמית גדולה וגרעינית. ואולם, ערב הסעודית שללה כי ההסכם הוא תגובה לתקיפה הישראלית בדוחא. בריתות הגנה, המעוגנות בהסכם משפטי אינן מחושלות בן-רגע, ולכן אין סיבה לפקפק באמינות דברי בכיר סעודי שאמר (כשנשאל על עיתוי המהלך), כי ההסכם הוא תוצר של שנות דיונים רבות. הוא הוסיף: "אין מדובר בתגובה למדינות מסוימות או לאירועים מסוימים, אלא במיסודו של שיתוף פעולה ותיק ועמוק בין שתי מדינותינו".

עם זאת, הניסוח העמום של ההסכם עלול לגרום הבדלי תפיסה וציפיות בין ריאה לאיסלאמאבד ביחס למשמעותו: ייתכן שערב הסעודית תופסת את פקיסטן ויכולותיה כגיבוי גרעיני עתידי, בעוד איסלאמאבד רואה אותו כהצהרת כוונות בלתי מחייבת בהקשר הגרעיני. ניתן להעריך כי ההסכם איננו כולל התחייבות בלתי מותנית או סיוע בכל מצב ועניין. פקיסטן כבר הראתה בעבר – למשל בהחלטתה ב-2015 לא להצטרף למלחמת בתימן לצד הסעודים – כי היא מסוגלת להציב קווים אדומים בהתאם לאינטרס הלאומי שלה. באותו אופן, ערב הסעודית לא תמהר להתערב צבאית בעימות ההודי-פקיסטני בשאלת קשמיר – יחסיה עם הודו התרחבו משמעותית בשנים האחרונות והיא אינה רוצה לעורר בדלהי ספקות אשר לכוונותיה. לפיכך, נדמה שההסכם הוא בראש ובראשונה הצהרה פוליטית: איתות ליריבים ותזכורת לארצות הברית שמדינות המפרץ בוחנות אלטרנטיבות ביטחוניות.

הספק אשר לכוונותיה של ריאה בתחום הגרעין מעורר חשש שנים רבות. למרות שהממלכה מדגישה שתוכניתה הגרעינית נועדה למטרות שלום בלבד, הצהרותיהם של בכירים סעודיים – ובראשם יורש העצר עצמו – מבהירות כי ריאה רואה ביכולת גרעינית צבאית באיראן קו אדום שחצייתו תחייב אותה להגיב בהתאם. מחמד בן סלמאן התחייב פומבית כי "[אם איראן תפתח נשק גרעיני, גם ערב הסעודית תשיג נשק כזה במהירות האפשרית](#)". אמירות כאלה, בצירוף ההתקדמות האיטית של התוכנית הגרעינית האזרחית של הממלכה, מעלות אפשרות שהיא תבחר בעתיד ב"קיצור דרך" – כלומר, דרכים פחות שקופות ומבוקרות להשגת יכולת גרעינית באמצעות צדדים שלישיים, ככל הנראה תוך שיתוף פעולה עם פקיסטן, במיוחד אם תיווכח כי מאמצים למניעת הגרעין האיראני נכשלו.

ההסכם בין ערב הסעודית לפקיסטן נושא עמו שורת השלכות אפשריות. ראשית, עצם ההצהרה כי כל תוקפנות נגד אחת מהן תיחשב תוקפנות נגד שתיהן היא מסר הרתעתי ברור כלפי איראן, ואולי גם כלפי גורמים אחרים באזור הנתפסים כמאיימים על היציבות, בהם, יתכן, גם ישראל. בכך, ערב הסעודית משדרת כי אינה מסתמכת רק על ארצות הברית כערבה לביטחונה, אלא בונה לעצמה מנגנוני

גיבוי חלופיים בעלי משקל צבאי ממשי. אם היו הבנות ביטחוניות קודמות בין ריאד לאיסלמבאד אזי ההסכם החדש מעניק להן תוקף מחודש. אלא שההסכם לא מפחית אלא מגביר חששות ממרוץ חימוש גרעיני במזרח התיכון.

להסכם הסעודי-פקיסטני תיתכנה השלכות גם ביחס ליכולת לקדם נורמליזציה בין ערב הסעודית לישראל, בין היתר באמצעות הצעת חבילת הסכמות בתחום הגרעיני האזרחי בין ארצות הברית לממלכה. שיתוף פעולה צבאי הדוק עם פקיסטן עלול לפגוע באמון בין וושינגטון לריאד ולסבך את המסלול להסדר אמריקאי-סעודי לגבי אישור להעשרת אורניום בשטח הממלכה. בכל מקרה, ההסכם מחזק את עמדת המיקוח הסעודית מול ארצות הברית בנושא הגרעיני האזרחי.

בנוסף, ההסכם מעצים ספקולציות אשר למיקומה של ישראל בתפיסת האיום הסעודית. לאורך שנים, הממלכה ראתה באיראן היריב המרכזי, אלא שיתכן שפעולותיה הצבאיות של ישראל בשנתיים האחרונות באזור חוללו שינויים בחשיבה האסטרטגית במפרץ, באופן שמצריך תשומת לב ישראלית: ישראל נדרשת להעביר מסר פומבי ועקבי של אי-איום מצידה כלפי מדינות המפרץ, תוך הבהרה שאינה רואה בערב הסעודית יעד או יריב. חשוב שהמסר יישען לא על הצהרות מדיניות בלבד אלא גם על התנהלות מבצעית, למשל הימנעות מסיכולים ממוקדים בשטח מדינות המפרץ, ושימוש מדוד בהתבטאויות לגבי תקיפות וסיכולים. גם אם שמה של ישראל לא הוזכר בהקשר ההסכם הסעודי-פקיסטני, העיתוי שלו – בסמוך לתקיפה הישראלית החריגה בקטר אינו דבר של מה בכך. יש גם לייחס משמעות אסטרטגית לכוונות של פקיסטאן גם בהקשר הישראלי. למרות שישראל לא רואה בפקיסטן או במדינות המפרץ אויבות, כניסה של שחקן גרעיני, בעל נכונות לפרוס מטריית הגנה על מדינות ערביות צריכה להיות עניין למעקב וניתוח.

בהיבט הגרעיני ועל רקע המגעים האמריקאים-סעודים בעניין, ישראל תעשה נכון אם תתמוך באופן שיטתי במתווה אמריקאי-סעודי שיגביל תפוצת טכנולוגיות גרעיניות רגישות: הסכם שיתוף פעולה אזרחי משודרג ("123") ללא מעגל דלק עצמאי בממלכה, אך כזה שמציע חלופות מעשיות – אספקת דלק מובטחת – גם באמצעות [הקמת בנק דלק בממלכה](#), שירותי עיבוד מחוץ לממלכה, הצטרפות לפרוטוקול הנוסף של סבא"א, וסידורי שקיפות מוגברת באתרים גרעיניים. בהקשר הפקיסטני, ערב הסעודית מבקשת לחזק דימוי שלפיו היא נהנית מערביות גרעיניות. לאורך השנים היא הפיקה תועלת מהעמימות לגבי ערביות כאלה, ואין סיבה שתחתור לבהירות בנושא. עבור ישראל מדובר באתגר ביטחוני רב שנתי, שמצריך מעקב והתאמת מהלכים מולו.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט